

Другого дня перед вечором молодий хазяїн з своєю жінкою сиділи в світлиці за столом за чаєм. Чистенька невеличка світлиця аж лисніла в майському теплому світі, що лився через вікна й грав на чистій, недавно помальованій підлозі. Галя була зроду чепурна та чистючка, як і її мати. В покоях було гарно прибрано.

На двох образах в кутку Галя почіпляла повишивані взорцями рушники. Над столиком висіло чимале нове дзеркало, а коло його по обидва боки так само висіли на цвяшках чисті вишивані рушники й ніби ще більше звеселяли й так світлу та веселу горницю. Під дзеркалом лежали тільки що накуплені нові книжки: перший том Лассалья на німецькій мові та інші наукові книжки, що їх Радюк купив для себе, й Шпільгагенове «Лавами та рядками» та всякі Діккенсові утвори, куплені для Галі, котрих вона ще не мала спроможності прочитати на селі.

— Я оце радий, що ти, Галю, вже перестала журиться та сумувати за своїми. Поживеш в Києві, то й звикнеш, — сказав Павло Антонович, мостячись на стільці, ближче до самовара.

— Мушу звикати. Милі батько й мати, а милий ще миліший, як кажуть на селі. Оце й мені довелося в Києві звикати до того милого. Якби не ти, мій милий, я, здається, зроду-звіку не виїхала б з Масюківки, з батькової господи, не то що до Києва, а хоч і до Парижа. Мені наша Масюківка вдсятеро краща од Києва, не то що од Парижа, — говорила Галя, засипаючи чай в новісінький чайник.

— То ти, певно, по своїй вдачі вже призначена для села, бо ти там родилась, там і зростає. А тим часом тобі судилась інша доля: будеш зо мною вештатися по усяких містах; мусиш стати городянкою.

Галя поставила чайник на самовар і похилила голову. Перед нею ніби майнули якісь невидані інші міста в якомусь далекому краї, міста чужі, з іншими людьми, і вона на хвилину задумалась.

— От я вчора подав по міській пошті листа до Дуніна-Левченка, дав звістку - про моє нове житло, то треба його й сподіватися. Цей прибіжить швидко. Чи є пак в нас що на закуську?-спитав Павло Антонович в Галі.

— Є ще цілісіньке плічко шинки. А за паляницями можна й послати, — сказала Галя.

Не встигли вони випити по стакану чаю, як у двері почувся крик.

Полковник стояв на порозі й чогось кричав на дворника.

— Вже наш полковник викотив свою гармату й гуркає на подвір'ї, — сказав Радюк, заглядаючи в вікно. — Цікаво знати, на кого це він націляється, щоб стріляти.

— Може, влучає в наші вікна? Може, це він якраз на нас хоче шпурляти кулями за якусь провину?-сказала Галя, оглянувшись до вікна.

— Хвалить бога, не на нас. Бог хранив якось! Це він стріляє на свого пришелепуватого дворника. А ондечки в хвіртку входить наш Дунін-Левченко. Одже ж якраз він потрапить під кулі!

— Ой, лишечко! Ще, борони боже, й поляже отам надворі під кулями! — бідкалась Галя жартовливо.

Незабаром в світлицю вступив Дунін-Левченко й поздоровкався.

Його попросили сідати за стіл.

— Що це в вас за хазяїн такий крикливий та галасливий?—спитав гість.

— Та це ми отут оселились і справді неначе під самою твердиною та під рулками гармат, — сміявся Радюк, — наш господар дуже опришкуватий та якийсь заводіяка: страх як любить стрілять! —сказав Радюк.

— Я боялась, що й ви так і покотитесь під його кулями, — сказала Галя, наливши стакан чаю й подаючи гостеві.

— В мене й не трудно влучить. Влучив би одразу, бо я не дуже-то швидкий: несплоха втік би й далеко б не забіг, — сказав гість осміхаючись.

— От і спасибі тобі, Павле Антоновичу, що дав мені знать про своє житло. Мені доведеться частенько забігати до тебе, бо нам потрібна твоя голова.

— Ну, в мене не така ж завбільшки голова, як копа, як казала панія Висока про свою голову, — сміявся Радюк.

— Чи така, чи не така завбільшки, як полукіпок, а все-таки голова. Будемо радиться гуртом, до якої праці нам ставать теперечки. Мої іменини післязавтра. Приходь, будь ласка, до нас, та побалакаємо, та порадимось. Ще й мій тато, й мама не виїхали. Мій тато тебе любить, питав про тебе. І мама до тебе прихильна. Приходь же, не забувайсь! Зійдеться, надісь, багато моїх товаришів та давніших знайомих. Побачимось й з ними, поки не розлізлись по світі, як руді миші.

— Добре! прийду, але не сидітиму довго, бо моя жінка плакатиме тут без мене з нудьги.

— От таки й плакатиме! А може, й не плакатиме? Це ще вилами писано, — сказала Галя.

— Та, сказати правду, в Києві жінки не дуже-то плачуть та побиваються за своїми чоловіками, бо в містах чоловіки не дуже держаться хати, — сказав гість.

— А я собі на лихо селянка, а не городянка. В селах, бачте, трохи інші звичаї, ніж в містах. Я передпочуваю, що мені навіть буде трудно звикнуть до міста, призвичаїться до тутешніх людей та їх звичок, —сказала Галя.

— А вгадай, хто тільки що тобі кланявся?—сказав гість.

— Тимошкевич? Мірошниченко?—спитав Радюк навмання.

— Кованько! веселий Кованько! Питав, де ти оселився, і казав, що зараз-таки до тебе зайде, —сказав гість.

— От і гаразді Цей чолов'яга й справді веселий, приємний, але мені він припадав до вподоби колись передніше, а теперечки вже ні; колись подобавсь мені своїми жартами та безжурною вдачею, доки ми не поставили національної справи на поважний науковий ґрунт. Він, здається, легковажна, легкодумна людина, хоч і приємна, бо весела та безжурна.

— Така, що ладна повернуть на жарти часом такі поважні речі, з котрими не личило б жартувать, — перебив його розмову гість.

— Еге ж! Ти добре вгадав. В Кованька ці веселощі та жарти, певно, од того, що він їсть та п'є добре і що в його шлунок швидко перетравлює усякий поживок. Та в

його й кишені таки не порожні і голова не заснована клопотом та журбою, — сказав Радюк.

— Либонь воно так. Я в його не примічаю міцної підбійки в жартах та смішках, — сказав Дунін-Левченко, вперше на віку підводячи під критику свого знайомого.

— Яка там в його підбійка? Це в йому обрік грає, як кажуть на селі, то він і хвицає, і брикає, і реготить, — говорив Радюк.

Галя зареготалась, аж ложечку випустила з рук, уявляючи собі, як-то хвицає той брикливий Кованько, мов коняка.

— От і мені заманулось побачить на свої очі того вашого веселого знайомого, який він на стать та на масть, — сказала Галя сміючись.

— То й побачиш незабаром. Цей швидко прибіжить до нас, — сказав Радюк. — Ще як ми були студентами, я його дуже любив за його веселу вдачу, але він часом було вже геть-то настирається з своїми жартами. Так було обридне та остогидне, що я часом був ладен тікати од його або запиратись на замок. Оце часом було по обіді лежу собі на ліжку та одпочиваю, читаю якусь цікаву книжку. Він рип у хату! та й причепиться з жартами. Так і прилипне, як шевська смола!

— Кидай книжку та вставай! Ходім гулять на гору до Владимирового пам'ятника. Лежить оце м'яло, оцей лежень, неначе колода! Ходім! Вставай-бо, пічкуре!— було кричить він та реготить.

Мені не хочеться вставати, бо я ще не одпочив гаразд. Та й саме начитав цікаве місце. Він мені заважає, одриває мої напружені думки.

— Та одчепись собі! Дай хоч дочитаю до кінця монолог, — було кажу до його.

— Кидай ік дідьку ті монологи та ходім на Владими-рову гору до пам'ятника; може, там побачимо який монолог з чорними очима та бровами, — репетує він і висмикує в мене з рук книжку та кидає її аж у другий куток так, що вона хурчить листками, мов горобець.

Я було серджусь та одмагаюсь. Він тоді хапає мене за ногу й смикає, а потім стягає з ліжка. Я хапаюсь за ліжку рукою. Він висмикує в мене з-під голови подушку й шпурляє нею в двері, а потім хапає мене за обидві ноги й цуприкує з усієї сили. А руки в його неначе залізні. Я пускаю руки, і він мене стягає додолу.

Бачу було, що мені непереливки, встаю й одягаюсь, бо знаю добре, що ця причепа, ця нахаба вже не одчепиться од мене сплоха, напосядеться на мене ще гірше і зробить-таки по-своєму. На його находила часом нудьга. А книжок він не любив читати, щоб читанням розважить себе та розігнати нудьгу. Тоді він починав жартувати з нудьги і тим, здається, розганяв її. Я було встаю й мушу одягатись та чепуриться, щоб вволить його дурну волю та йти з ним, куди потягне його пароксизм нудьги.

— Знаєш що? А ходім оце до Мірошниченка дражниться та сміятись з його. Певно, ота мацапура, оте вайло сидить та човпе, бо хоче бути магістром. Ходім та насміємось добре, натішимось, а тоді вже потягнемо й його з собою на прогуляння. Втрюх буде веселіше.

Я було вже йду з ним, куди він схоче, бо добре знав, що од його не одчепишся й не одхрестишся сплоха. Не войдуться ж і не битись з ним. Йдемо ми сміятись з тієї

мацапури. Приходимо до його, Мірошніченко кінчав вже тоді курс і лагодивсь держать екзамени. Він було повертає до нас свій вид, підводить темно-карі очі, тихі та спокійні, неначе в якогось буддійського святого. Кованько вбігав в хату з реготом та вскакував з криком.

— І сидить же тобі оця буддійська мацапура над лекціями в такий погожий вечір! Одягайся та ходім на Владимирську гору витріщать очі на паннів, — кричить Кованько.

Мірошніченко було втирить спокійні очі в Кованька й не обзивається й словом. Він і справді тоді був схожий на непорушну статую Будди, витесану з каменя. Кованько починав дратувать його.

— Ти хочеш быть магістром? Еге, хочеш? Признайся по правді? — зачіпає було Кованько.

— Ну, нехай і хочу. Що тобі до того?—обзивавсь Мірошніченко, пронизуючи Кованька своїми сливинь чорними спокійними, але вже сердитими очима.

— Ти дурнісінько тільки сидиш та нидієш над отими шпаргалами. Ти ніколи не будеш магістром, — дражнив Кованько.

— А ти звідкіль це знаєш? Тобі святі сказали, чи що? — обзивавсь знехотя Мірошніченко.

— Мені це снилось у сні. А мої сні завсіди справджуються. Швидше я буду абіссінським царем або нубійським архієреєм, ніж ти будеш магістром. От побачиш. От поназдивишся.

— Ну, то й будь собі, чим там хочеш, чи нубійським архієреєм, чи абіссінським імператором, а мені дай покій, — говорив спокійним тоном Мірошніченко.

— Та, коли сказати правду, і ти сам швидше надінеш на голову якийсь нубійський тюрбан або якусь нубійську макітру, ніж магістерську тогу. І, по правді сказавши, тобі така макітра та чалма багато більше прилячувала б, ніж магістерство, — зачіпав Кованько.

— Нехай буде й так, а ти одчепись од мене, бо я діло роблю, — говорив Мірошніченко.

— Ба не одчеплюсь! Одягайся та ходім втрюх гулять! Одягайся-таки зараз, бо мені хочеться на гору! — репетував Кованько.

І Кованько було хапає з реготом пісочницю й висипає весь пісок на Мірошніченкові лекції.

Мірошніченко було повертає спокійний погляд і пильно дивиться на купку піску на зшитку.

— Здурів, зовсім знавіснів, коли ще часом і зроду не був навіжений. В тебе тільки й одлички од дідька, що твоє людське ймення та обличчя, — було каже Мірошніченко.

— Та вставай та ходім з ним гуляти, бо ти ж добре тому відомий, що од його і не одчепишся, і ні на який спосіб не одкараскаєшся, — було кажу я.

— Це істинно чортяча спокуса, а не Кованько! — було каже Мірошніченко та встає з-за стола й одягається.

— А ба! таки стало по-моєму! Ходім же мерщій на гору. Ага! або зайдім ще до

Шелеста: пожартуємо та подратуємось трохи з ним, — було каже Кованько.

— Ну, дай нам покій! Оце ж пак заходимось ходити по хатах з жартами, неначе колядники або якісь щедрівники. Ще часом достанемо десь замість коляди потиличника, — було кажу я до його.

— Це правда, що Кованько якийсь навіжений. Цікаво б подивитися на його, який він на масть, — сказала Галя.

— Побачиш незабаром, бо як перечує через когось, що я в Києві, то й зараз прибіжить, — сказав Радюк.

— Цей Кованько чогось вже й не припав мені до вподоби, хоч я його ще й не бачила в вічі.

— На його часом знаходить якийсь нервовий пароксизм жартів. Коли вже почне жартувати, то, певно, й сам вже не вдержить себе й ніби не має сили накинута на себе гнущечку. Це все одно, що істеричний сміх, — сказав Дунін-Левченко.

— Одже ти чи не правду кажеш. Ще як був він в гімназії, то чіплявся з жартами до своїх двох менших братів так, що вони його зненавиділи, й не говорили з ним, і не здоровкались з ним.

— Це, справді, якась проява, а не штука! Я почуваю, що вже чогось не люблю цієї нахабної людини, — сказала Галя.

— А вже як розвеселиться та розреготеться чого, то реготить та реготить, чи є чого, чи й нема, неначе з ним трапилась якась істерична хвороба. Я вважаю на ці пароксизми його смішків та жартів як на щось хоробливе, — сказав Дунін-Левченко.

— Між нашими усяковими штукарями буває велика різниця, бо вони не однакові, — сказав Радюк.

Не встиг він скінчити своєї розмови, як раптом одчинились двері і в кімнату неначе вплигнув Кованько. Він осміхавсь, піднявши високо вгору вуса й верхню повну рожеву губу. Широкі й подовжасті білі зуби виставились усі, ніби на показ, неначе він ніс їх на своєму виду попе-•ред себе й показував усім, наче на показ. Галя тільки й примітила передніше, ніж самого гостя, ті широкі зуби, неначе лопатні.

— Вечір добрий, пане господарю! Не ждав, не сподівався? А ми й тут! Чи ви раді, чи не раді гостеві, а ми вже й тут! — говорив і сміявся Кованько.

— Раді, раді! Просимо до чаю! Будь гостем в нашій господі! — просив Радюк. — А оце рекомендую тобі свою молоденьку жінку, хуторянку Ганну Йванівну Радючку.

— Чув, чув! Я все чую, бо мені бог таке чутке вушко дав зроду, — говорив Кованько, подаючи Галі руку, і здушив її за пальці так здорово, що вона трохи не крикнула й не підскочила.

— Я радий, дуже радий з вами познайомиться, — промовив Кованько.

— І я рада бачить і знати товаришів мого чоловіка. Сідайте ж в нас!

— «Щоб старости сідали», як приказують в Масюківці, — сказав Радюк.

— Ну, трохи ще рано дбати за старостів! Треба подождати, доки трохи виясниться, — сказав Кованько, привітавшись до Дуніна-Левченка.

Галя почервоніла, їй стало трохи сором. Вона налила чаю й поставила перед гостем.

— Та як в вас тут гарненько в кімнатах! І рушники на образах, та ще як гарно повишивані. Це, певно, ви, Ганно Іванівно, навезли з села. Як веселенько од їх в кімнаті! — говорив Кованько.

— Атож! Навезла в Київ нашого хуторянського добра, — обізвалась Галя.

— Чом же ви не натикали за образи чогось, вже й не знаю чого, бо я міська людина. Щось там на селах затикають за образи, чи зілля, чи якесь зело? — сказав Кованько.

— Може, васильки, гвоздики та чорнобривці? — сказала Галя.

— Так, такі Васильки та якісь гудзики, чи гвоздики. Я колись був на селі й заглядав в хати через поріг, то бачив за образами щось натикане таке кострубате, але що воно там натикано, то я гаразд не придививсь: чи пшениця, чи просо, чи морква, чи якісь будяки. Здається, стриміли там і будяки та якісь колючки, — говорив і реготавсь Кованько.

— Та то, певно, ви бачили за образами маковійове зілля: колючки — то сизі миколайки та Петрові батоги, — сказала Галя.

— Певно, батоги, бо були довгі, аж теліпались по стіні, — говорив Кованько.

— Ну, ти вже справді «наговорив три мішки гречаної вовни» про свячене маковійове зілля. Ще добре, що тебе не чує наша сусіда, панія Висока. Вона б оце дала тобі джосу за свячене зілля та зело. Це ж для неї був би страшний лібералізм! — сказав Радюк.

— Я, сказати по правді, не тямлю смаку та поезії в цих свячених сільських зіллях та зелах та й поезії самого села, хоч і моя мати носить святить зілля на маковія, — сказав Кованько.

— Бо в вас, городян, нема вже народної сільської поезії. В вас це все вже видихалось, — сказав Радюк. — Ви не тямите справжньої поезії села, хоч і посилаєте святить зілля на маковія; ви вже потроху втрачуєте саме нюхало, що здатне зрозуміть дух сільської поезії, — сказав Радюк.

— Ви кажете, що не тямите поезії села, а я й сплю й бачу свою Масюківку. Приміла б, летіла туди оце таки зараз, і вже й не знаю, чи звикну я до вашого Києва, — сказала Галя.

— То тим, що ви зросли в селі, — говорив гість. — А я городянин з діда, й прадіда, й прапрадіда.

Кованько пив чай стакан за стаканом і тріскав паляницю на весь рот, аж плямкав: очевидячки, він добре виголодавсь.

Галя прикмітила це, догадалась, що він голодний, пішла в комірчину й принесла на полумиску чималий шмат шинки та й поставила на столі, припрошуючи гостей закусити. Потім винесла пляшку червоного вина й поставила на столі.

— Оцю сільську поезію я люблю і вважаю на неї більше, ніж на усяке поетичне зілля. Страх як люблю сільську шинку, печену в житньому коржі! Люблю, що вона пахне колендрою, — говорив Кованько, одкраявши здоровий шмат.

Він заходивсь уплітати шинку на весь рот, на всі свої здорові зуби. Шинка зникала в здоровому роті, неначе він щдав її в вершу і або в лантух. Білі здорові зуби

терли м'ясо, аж шинка і пицала в роті. Щось животинне було примітно в його здоровому апетиті, в завзятій праці пащекою та щелепами. Здавалось, ніби то вовк наминав вівцю.

Од цікавого Галиного очка не потаїлась ця животинна прикмета в гостя; вона цікаво кмітила, як Кованько неначе махав щелепами, та зубами, та широкими губищами.

— Чи ви напители собі яку службу, чи й досі козакуєте та бурлакуєте?—спитав в Кованька Дунін-Левченко.

— Шукаю і вже неначебто й напिताв, — говорив Колько, не перестаючи махати зубами. — Обридло тинятись без роботи.

— Чи добре ж місце напिताв собі? — спитав Радюк.

— Авжеж добре! Я не шукаю місця внизу, а прямо верху: або столоначальника, або якогось директора, чи председателя, щоб, бач, швидше потрапить в губернатори, — говорив Кованько й разом з тим і їв, і сміявся.

— Ну, це ти жартуєш. Не так-то швидко знайти й багато нижче місце, — сказав Радюк.

— Або таке місце, або ніякого! Я оце й молоду собі назнав. Візьму за нею прездоровий дім, пишно обставлений. На горищі стоїть казан з водою, а з казана вода проведена в крани і в пекарні, і в умивальні, і скрізь по дворі, і в станю, і в возовню, і в льох.

— Навіщо ж та вода в возовні та в льоху? — спитала Галя сміючись.

. — А щоб діжки та кадовби з варивом наливать! Хіба ж цього не потрібно?

— Та ти, певно, помиливсь! Мабуть, позабував. Певно, в тому домі вода тече не з горища, а з долу, як по долині на мочарах на Либеді, де в хатах вода тече з джерел, так що в хаті буває на долівці криниця, а в сінях ставок; ще там і качки плавають та полощуться, — жартував Радюк.

— Овва! Візьму я такий дурний дім! Знайшов дурня. Це вже було б надто багато догоди в домі. А який екіпаж я беру! Які баскі коні беру в придане! То не ваші сільські доморослі шкапи свого хову, а заводського хову, — говорив Кованько.

— Ви й справді оце женитесь? — спитала Галя.

— Атож! Навіщо мені вас дурить чи ману пускати на людей? Я оце незабаром оженюсь, бо маю вже на приміті гарненьку дівчину.

— А та дівчина не піднесе вам часом печеного гарбуза? — спитав Дунін-Левченко.

— Я й гадки про гарбуза не маю, та ще й печеного; прийшов, побачив, побідив, — говорив Кованько.

— А хто ж твоя наречена, чи молода? Можна про це спитать? — говорив Радюк.

— Не скажу, нехай кортить! — потім скажу.

— Скажи по правді, чи ти справді вже знайшов місце, бо оце й мені доведеться десь його шукати, — сказав Радюк.

— Буцімбито так, що й знайшов, але як не посадовлять мене за столоначальника, то я на інше місце ще й не сяду. Я вже настоятель на одно таке місце, — говорив Кованько.

— Ну, в тебе правди ніколи не допитаєшся через твої жарти, — сказав Радюк. — В тебе правда все якось ніби повита туманом жартів чи нещирості, прикритої жартами.

315

— Ще що вигадай! Щирішої од мене людини й на світі не знайдеш. В мене що на умі, те й на язиці, як у п'яного, — сказав Кованько, кидаючи на стіл ніж та виделку й підвівши свої чималі веселі, трохи вирячені й блискучі, наче скляні очі.

Він одсунув набік чарку, вхопив стакан, налив до половини його вина й випив одразу, неначе нахильці.

— Оце я й пополуднував в вас. Буде, годі! душа міру знає, — сказав Кованько, втираючи губи й вуса.

— Хоч і приємно мені в вас сидіть, але час мені додому, — сказав Дунін-Левченко, встаючи з стільця. — Та й гарно ж у вас в покоях! Чисто, недавно ремонтвано, побілено й помальовано. А в нас же то все запущено в домі, не білено й не мазано і нігде не помальовано. Мій тато чогось оце на старість зовсім якось осунувсь. Не забувайте ж, панове, що післязавтра мої іменини. Приходьте так надвечір, але не пізніться. Я певний, що назбирається моїх товаришів чимало, бо вже багацько з їх повидержували екзамени. Приходьте й ви, Ганно Йванівно! Моя мама й сестра будуть вам раді.

— О, спасибі вам! Нехай вже іншим часом ми вдвох прийдемо до вас, бо, як я бачу, в вас буде тільки ваше паничівське товариство, — обізвалась Галя.

— Нам доведеться побалакати про дуже поважні справи, — сказав Радюк. — Час би вже нам заходжуваться коло роботи, коло практичного чогось. Вже в Петербурзі Костомаров та Куліш почали видавати для народу книжечки на українській мові, видали «метелики». Треба б нам побалакати, дещо обміркувати і взятись за цю справу без жартів і з завзяттям.

— То прийміть і мене до своєї спілки. Ти, Павле Антоновичу, писатимеш для народу «метелики», а я фельето-ни, бо це теж «метелики». Ти по-сільській, а я вже по-своєму, по-міському. От і будемо в спілці та в супрязі для загальної праці.

— Ну, це не дуже гарний буде для нас спільник та супряжич, — сказав Радюк.

— Ще й який гарний спілець вийде з мене. От побачиш! От поназдивишся! — жартував Кованько.

— Аз вас і справді вийшов би пречудовий фельетоніст! — аж крикнув Дунін-Левченко. — Не забувайте ж і ви про мої іменини. Приносьте свої фельетони, — просив на прощання Кованька Дунін-Левченко.

— Добре! Спасибі за пам'ять! Як не вмру до завтрього, то прийду.

— Тільки як йтимеш, то покинь дома свої фельетони. Замкни їх у скриню на замок на два зводи, щоб часом не повтікали та не потяглись наслідці за тобою в гості на іменини, — жартував Радюк.

— Добре, добре! Але вже й мені час додому. Ходім разом! Прощайте! Бувайте здорові! Спасибі за шинку та за сільську колендру, — говорив Кованько, прощаючись з Галею.

І вони похапцем одяглись і вийшли.

— Та стережись там у дворі, щоб часом не вискочив з дверей наш полковник та не застрелив тебе з своєї гармати! А то ще твої фельєтони й ноги задеруть серед двора, — говорив Радюк.

— Ще побачимо, чий батько дужчий: чи його гармати, чи мої фельєтони, — кричав з двора Кованько. — [Може не мені, а йому доведеться задригати ногами од моїх фельєтонів, бо цей полковник обшахрував полк та з того й стулив собі оцей дім, та ще взяв багату вихрестку, а вона йому приліпила до дому ще й другий дім. Мене нехай стережуться та не дуже нехай влучає.]

Радюк з Галею вернулись в кімнату. Галя кинулась мити посуд та прибирати з стола недоїдки та недопитки, наче переїди після товарики.

— Як же тобі здався мій веселий товариш?—спитав Радюк в жінки.

— Сказати по щирій правді, твій веселий товариш чомусь не припав мені до вподоби таки одразу, хоч він і веселий, і реготить, і смішить. Щось є в йому таке, що мені одразу не сподобалось.

— Товариші в нас його любили за веселу вдачу, хоч він і причепливий, та аж в'їдливий з своїми жартами, але не вважали на його як на поважну, статковиту людину, з котрою можна всмак побалакати про якісь поважні справи. Він просто ненавидить такі поважні питання й од їх позіхає без сорому або зараз глузує з їх, повернувши . усю справу на жарти. Ти ж чула дещо з його поглядів.

— Це правда, — сказала Галя, —але як же то оті веселі жартовливі зуби перетерли таку поважну річ, як ота тверда наука, коли він скінчив курс?

— Ця псяюха талановита, хоч ніби легенька на вдачу, як пір'їна. Кованько з тих, що б'ють летючу й котючу опуку, як кажуть на селі. Здатність в його до наук здорова. Але він нездатний спиниться на чомусь одному, скласти собі якісь ясні міцні пересвідчення. Це людина, як бачиш, зовсім безпринципна. Це метелик, що весело пурхає на сонці.

— Але ж цей твій приятель, скільки я зауважила, неначе трохи брехливий, бо все щось плете, чого я гаразд не втямила: плече щось схоже на сім мішків гречаної вовни.

— Твоя правда, але тільки трохи. Кованько й справді з тих штукарів, в котрих ніколи гаразд не допитаєшся правди, бо він все повергає на жарти, про що не спитай, і одбріхується, й прикриває правду, наче якоюсь мрякою з жартів. Але часом забудеться та й скине з свого язика ту мряку; якимось ненароком ніби прохопиться та й скаже правду. Це буває з ним, коли він або дуже голодний, або трохи слабкий, або роздратований і злий.

— Як слабкий, то говорить правду? Це щось смішніше за самого Кованька, — сказала Галя й зареготалась на всю кімнату.

— Таки справді такі Як здоровий, то все бреше, а як слабкий, то каже правду, бо тоді катма в його снаги до жартів; обрік в йому тоді не грає.

— По-моєму, нехай би він краще все нездужав та слабував, аби тільки казав правду, — сказала Галя й зареготалась на всю кімнату. — Я щій людині чомусь не йму віри. Коли б він часом не нашкодив або тобі, або іншим.

— Може, це тобі такі гадки підказує твоя жіноцька вдача, бо ваша вдача буває

часом дуже чутка та почутлива і часом вгадує дещо наперед так само, як і далекосяглий розум.

Галя почала виносити посуд до другої кімнати та ховати його в шафу, а потім вийшла в пекарню до куховарки, щоб попідклубатись вечерею.

Радюк приліг на новенькій канапі, оббитій темно-пунсовою оббивкою, поклавши чорноволосу голову на вишивану подушку, і закував папіросу. Надворі вже вечоріло. В кімнаті густішали тіні по кутках. Тільки червоне майське небо на заході неначе горіло й жевріло, як жар, і кидало гарячі жарові одлиски на чималі дзеркала та на вишивані рушники по обидва боки дзеркала. На ясній вишиваній подушці чорні кучеряві васильки в Радюка вилися наче молодим хмелем, але на його високім гладенькім, неначе виточенім з білого мрамору чолі над самісінькими бровами вперше виникли два тоненькі зморшки, --перша прикмета заклопотаної жонатої людини, неначе з їх визирав перший клопіт в житті людини, котрій треба думати, гадати вже не за себе одного.

Несподівані запросини Дуніна-Левченка до себе викликали в його голові думи. І пішли його думи за думами, неначе журавлі в небі повелись ключами, нешвидко, помаленьку, з журливим сутінком журавлиного вуркотання в літньому тихому небі.

"Треба буде сьогодні в товаристві зачепити питання про наші національні й просвітні справи. Як оці тіні закутали мою нову прибрану світлицю, так закутали ніби важкі чорні хмари Україну. Зібрались ті сумні хмари з усіх усюдів і давно вже заступили нам ясне прозоре небо і кинули тінь та мряку на рідний край. І хто розжене ті сумні хмари? І звідкіль поллеться світ на наш край? Народні маси, тільки що визволені од панщини, темні і не-просвітні. Просвічені верстви байдужні до долі рідного краю, позбивані з пантелику, а часом виявляють себе й шкідливими. Історія заплутала ще гірше ту плутанину. Сусідні народи нашкодили нам своїм безглуздим вмикуванням в наші справи та ще гірше поплутали їх..."

Радюк важко зітхнув. І його гострі, пронизуваті карі очі неначе припали росою. Він кинув думками в давню давнину, в далекі минувші часи, неначе хотів там вишукати відповіді на свої журливі питання, перебіг думками давню історію й зауважив скрізь культурний широкий розвиток через просвіту, через знання науки.

"Це одно і єдине джерело, звідкіль поллеться світ на Україну: просвітність та наука. Люде через те недобрі й лиходійні, що не тямлять нічого, нічого не знають про те, що вчиняють, казав ще Сократ. Як тільки в їх буде знання, вони втямлять, що то єсть добро, краса, правда й добродіє. І вони тоді одвернуться од усього злочинного і повернуться до правди, краси, добра й добродіє. Це свята правда! Усе лихо в світі сталось од нетямучості. Люди коять лихо знезнавки. Знання й просвітність — це одні й єдині золоті ключі, котрими ми одчинимо світлий рай для нашого краю, рай, повний зелених садків, повний збитків усякого добра, повний щастя й радощів, де не буде ні старця, ні бідноти, де всім буде добре, скрізь буде мирнота й спокій, і не буде ні залежності, ні ненависті, не буде людей залежних, не буде ніякісінького ворогування, бо — настане золотий час рівності, знання й просвітності».

І молодий красунь неначе потонув думками в тій золотій імлі наступаючих

кращих часів, потонув думами в поезії мрій про будущий час. Світлі ідеали, світлі картини, одна краща й пишніша за другу, то з'являлись, то зникали перед ним.

Він опам'ятався й підвівсь. Час було виряджаться в гості до свого товариша. Причепурившись перед дзеркалом, він попрощавсь з Галею й вийшов з кімнати.

"От і загаявсь в мріях. Затого зовсім смеркне. Затого вечір буде. Хотілось би завидна дочвалать до іменинникового двора», — думав Радюк, хапаючись. І він хапком скочив на «дрожку» й ще завидна покатав в гості до товариша.